

Modernizarea legislației muncii și a securității sociale în România în contextul integrării europene

-REZUMAT-

Conf. univ. dr. Elena-Luminița DIMA

Modernizarea legislației muncii și a securității sociale din România după anul 1990 s-a încadrat în amplul proces de reformă la care a fost supus dreptul românesc în general. La debutul meu în activitatea profesională, legislația muncii suferise modificări majore, în contextul în care însăși relația de muncă trecuse prin schimbări esențiale.

Mi-am început activitatea didactică și de cercetare în dreptul muncii și dreptul securității sociale, iar ulterior, am inclus în aria mea de interes profesional și domeniul dreptului social al Uniunii Europene.

De asemenea, ca practician, în activitatea mea profesională de avocat, m-am specializat în dreptul muncii și dreptul securității sociale și am desfășurat activități profesionale în toate sub-domeniile dreptului muncii, inclusiv prin abordări interdisciplinare, cu elemente de dreptul securității sociale, drept fiscal, protecția datelor cu caracter personal și proprietate intelectuală.

Am abordat toate aceste domenii de activitate într-un mod integrat. Realizările mele științifice și profesionale au urmat două direcții principale de interes:

- (i) Relațiile de muncă și securitatea socială – viziuni noi în reglementările naționale
- (ii) Reglementările Uniunii Europene și influența lor în reforma legislației din România

În aceste arii de interes realizările mele s-au concretizat în elaborarea unor lucrări științifice în urma cercetărilor întreprinse și a rezultatelor obținute, prezentarea unor comunicări științifice la conferințele, congresele, dezbaterile, mesele rotunde la care am participat, elaborarea de materiale de curs și caiete de seminar, elaborarea de opinii și analize juridice în diverse situații practice de interpretare și aplicare a legislației muncii și a securității sociale, redactarea și revizuirea documentelor juridice folosite de angajatori în domeniul resurselor umane și al relațiilor de muncă, etc.

Din perspectiva activității de avocat, menționez că începând din 2010 am fost desemnată, în fiecare an, în cel mai prestigios clasament internațional din domeniul avocaturii, în categoria cel mai bun avocat în domeniul dreptului muncii din România: „**Chambers Europe, Romania Band 1 Lawyer** in employment law”.

În același timp, am urmărit să asigur studenților și masteranzilor cunoașterea și însușirea perspectivei practice a dreptului muncii, a dreptului securității sociale și a legislației muncii în vigoare la nivelul Uniunii Europene. De asemenea, am acordat avocaților cu care am lucrat în cadrul unor proiecte, stagii sau definitivi, sprijin și îndrumare în realizarea cercetărilor juridice, în înțelegerea modului în care prevederile legale se

interpretează în economia legislației muncii în general, în raport cu reglementările din dreptul civil, cu respectarea principiilor de drept.

Prin lucrarea elaborată mi-am propus să prezint argumentele care susțin depunerea dosarului meu pentru obținerea abilitării în domeniul de studii universitare de doctorat Drept, specializarea Dreptul muncii și securității sociale, pentru a putea contribui la pregătirea doctoranzilor, la formarea unor specialiști în domeniul dreptului muncii și securității sociale, împărtășind doctoranzilor din cunoștințele mele profesionale și din experiența de cercetare, profesională, didactică și practică acumulată pe parcursul a 20 de ani de activitate în aceste domenii.

SECȚIUNEA I – Realizări științifice, profesionale și academice

1. Relațiile de muncă și securitatea socială – viziuni noi în reglementările naționale

1.1. Reglementarea relațiilor de muncă, parte a dreptului privat, în context interdisciplinar

Încă de la începutul carierei mele didactice am fost implicată în diverse *proiecte de cercetare științifică*, proiecte în cadrul cărora am studiat reglementările, jurisprudența și practica autorităților administrative atât în domeniul dreptului muncii, dar și în alte domenii a căror cunoaștere mai aprofundată mi-a oferit o viziune de ansamblu asupra sistemului de drept românesc (drept civil, drept comercial, drept administrativ, etc.), analizând proiecte de legi și formulând propuneri de modificare a legislației, de reformă legislativă în domeniile respective, pentru a înlătura barierele identificate în calea dezvoltării sectorului privat.

1.2. Relațiile colective de muncă și noua lor dimensiune în legislația muncii

1.2.1. Conflictelor colective de muncă - într-o primă etapă, în cadrul studiilor doctorale, cercetarea științifică s-a axat pe tema conflictelor colective de muncă (de interese), o categorie de conflicte de muncă ce nu și-a mai regăsit reglementarea în România vreme de decenii. Rezultatele cercetării științifice din perioada studiilor de doctorat au fost materializate în *articolele publicate* atât pe durata studiilor doctorale cât și ulterior, precum și în *teza de doctorat* elaborată: „*Conflictele de interese între angajator și salariați. Privire comparată asupra dreptului la grevă*”, lucrare în cadrul căreia am formulat și câteva propuneri de lege ferenda pentru a fi avute în vedere într-o reglementare ulterioară a problematicii analizate. Aspectele juridice analizate și propunerile formulate au constituit, ulterior, subiecte de dezbatere pentru alți colegi în cadrul proiectelor lor de cercetare (așa cum rezultă din lucrările publicate de aceștia).

1.2.2. Negocierea colectivă și dialogul social - am abordat acest domeniu, inițial, în contextul participării la diverse *conferințe științifice internaționale și proiecte europene de cercetare științifică*.

Din *perspectiva practică*, am valorificat rezultatele cercetării științifice din domeniul relațiilor colective de muncă și în activitatea de avocat. Am consiliat și asistat angajatori prin implicarea în soluționarea conflictelor colective de muncă (de interese) declanșate de reprezentanții salariaților sau de organizațiile sindicale, am analizat și am consiliat angajatorii în privința obligațiilor ce le revin în legătură cu negocierea contractelor colective de muncă, procedurile de inițiere a negocierilor colective, am redactat

documentele aferente în diferite situații practice de negociere colectivă, am elaborat strategia de negociere, etc.

Activitățile de cercetare precum și cele practice din domeniul relațiilor colective de muncă au fost materializate și în câteva *lucrări publicate*.

1.3. Relațiile individuale de muncă – între flexibilitate și protecție socială

1.3.1. Noul Cod al muncii și reflectarea viziunii europene în legislația românească

O altă direcție principală de cercetare a fost dedicată reglementării relațiilor individuale de muncă, în contextul în care a fost elaborat și adoptat un nou Cod al muncii (Legea nr. 53/2003), consonant cu realitatea pieței muncii românească, care a avut drept scop să pună de acord, în mod principial, relațiile de muncă cu valorile statului de drept, cu democratizarea dialogului social, precum și cu standardele normative europene.

Am fost selectată pentru a desfășura activitatea aferentă unui proiect de analizare a Noului Cod al muncii în urma adoptării și punerii sale în aplicare, în cadrul unui program finanțat de Banca Mondială dedicat creșterii flexibilității pieței muncii din România, având drept scop consolidarea cadrului juridic, instituțional și de politici publice pentru a spori competitivitatea economiei românești în Europa, pentru a stimula creșterea economică și crearea de locuri de muncă și pentru a reduce șomajul.

În baza acestui program și a raportului „*Revizuirea Codului muncii din România*” transmis Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, a fost demarată procedura modificării Codului muncii, în urma căreia au fost elaborate modificările adoptate prin OUG nr. 65/2005 privind modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 – Codul muncii, aprobată ulterior, cu modificări, prin Legea nr. 371/2005.

Cercetarea științifică pe care am desfășurat-o după apariția Legii nr. 53/2003 – Noul Cod al muncii a fost materializată, de asemenea, în numeroase *cărți, capitole de carte, articole și studii publicate*.

De asemenea, în urma adoptării noului Cod al muncii, am participat la un proiect de anvergură: redactarea unor ample comentarii la Codul muncii, în cadrul unei echipe de autori de prestigiu, finalizat prin publicarea în 2 volume a lucrării „*Codul muncii. Comentariu pe articole*”, Vol. I. (2007) și Vol. II (2011).

Ulterior, în urma modificărilor substanțiale aduse Codului muncii în anul 2011 prin adoptarea Legii nr. 40/2011, precum și în urma adoptării Legii Dialogului Social nr. 63/2011, *am publicat o serie de articole* care au avut drept subiect aceste modificări din perspectiva aplicării lor în practică și am prezentat rezultatele cercetărilor mele științifice în domeniul relațiilor individuale de muncă în cadrul *conferințelor științifice* la care am participat.

O altă componentă importantă a activității mele de cercetare științifică a constat în *cercetarea pe care am realizat-o pentru Comisia Europeană*, în contextul dezvoltării reglementărilor din domeniul relațiilor de muncă din România și adaptării acestora la noile realități sociale și economice. Am participat la numeroase *proiecte de cercetare*, ca responsabil de proiect sau membru în echipa de cercetare și am redactat rapoartele naționale pe diversele teme ale proiectelor respective.

În urma adoptării unui nou Cod al muncii, care reglementează exhaustiv relațiile individuale de muncă, cu scopul de a asigura studenților un material de studiu pentru

disciplina „Dreptul muncii”, am elaborat împreună cu prof. Alexandru Athanasiu un curs universitar „*Dreptul muncii. Curs universitar*”, care a fost printre primele materiale de curs elaborate după apariția noului Cod al muncii.

1.3.2. Interpretarea și aplicarea legislației muncii în practica relațiilor de muncă

Cercetarea științifică desfășurată în domeniul relațiilor individuale de muncă a avut și un pronunțat *caracter practic*. Modificările frecvente ale legislației aplicabile în domeniul relațiilor individuale de muncă au determinat nevoi acute ale practicii de sprijinire a angajatorilor și salariaților în privința interpretării și aplicării reglementărilor respective.

Astfel, am realizat numeroase *analize privind modul în care sunt interpretate și aplicate dispozițiile legale în practica relațiilor de muncă*, în special de către angajatori, prin departamentele lor juridice și de resurse umane, a modului în care sunt redactate documentele folosite în relațiile de muncă în diverse situații practice și am avut ocazia să transmit practicienilor rezultatele cercetărilor mele, să formulez propuneri de interpretare și de redactare, o parte dintre acestea fiind publicate în articole.

O parte din rezultatele cercetărilor au fost valorificate în cuprinsul unor *comunicări științifice* cu pronunțat caracter practic prezentate la conferințe naționale și internaționale.

Îmbinând activitatea didactică cu cea de cercetare, am susținut un număr foarte mare de *cursuri în domeniul relațiilor de muncă și al legislației muncii*, pentru specialiștii din cadrul departamentelor juridic și de resurse umane din cadrul unor diverși angajatori, dar și salariaților cu funcții de conducere din cadrul acestora.

1.4. Securitatea socială – noi dimensiuni ale asistenței și asigurărilor sociale

În ceea ce privește dreptul securității sociale, activitatea mea de cercetare și profesională a avut în vedere noile viziuni în privința politicilor sociale, a asigurărilor sociale, în principal a sistemelor de asigurări pentru pensii și a asigurărilor pentru șomaj, dar și în ceea ce privește asigurările pentru accidente de muncă și boli profesionale și alte tipuri de asigurări, precum și în privința sistemului de asistență socială, cu toate componentele acestuia și evoluția reglementărilor lor.

Pentru disciplina „Dreptul securității sociale”, am elaborat și publicat în anul 2012 un caiet de seminar „*Dreptul securității sociale: sinteze și grile*”. Acest caiet de seminar a constituit prima lucrare de acest gen și a fost folosită și de colegii care predau dreptul securității sociale la alte facultăți de drept din țară în activitatea lor didactică.

2. Relațiile de muncă în Uniunea Europeană - reglementările Uniunii Europene și influența lor în reforma legislației din România

2.1. Evoluția legislației Uniunii Europene și a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în domeniul relațiilor de muncă. Rolul lor esențial în interpretarea și aplicarea legislației muncii și securității sociale din România

În ultimii 10 ani activitatea mea de cercetare științifică s-a axat în principal pe analiza legislației naționale din domeniul relațiilor de muncă din perspectiva reglementărilor în vigoare la nivelul Comunității/Uniunii Europene. Acest domeniu al cercetării științifice se plasează în contextul aderării României la Uniunea Europeană și amplului proces de transpunere a acquis-ului comunitar în materia dreptului muncii. Rezultatele cercetării

științifice s-au materializat în numeroase *rapoarte elaborate pentru Comisia Europeană* în privința transpunerii și implementării directivelor europene adoptate în domeniul relațiilor de muncă, elaborate în cadrul unor *proiecte de cercetare* atât în calitate de responsabil de proiect, cât și ca membru al echipelor de cercetare.

Cercetarea științifică din perspectivă comparată, în special privind modul în care a fost transpusă și implementată legislația socială adoptată la nivelul Uniunii Europene, a fost concretizată și prin publicarea câtorva *lucrări în limbi străine*.

În acest context, în anul 2012 am elaborat și publicat cursul „*Relații de muncă și industriale în Uniunea Europeană*”.

Din perspectiva confluentei dintre activitatea mea de cercetare și cea practică este de menționat faptul că în aprilie 2012 am fost invitată să particip în calitate de *expert independent la audierea publică ce a avut loc în Parlamentul European*, organizată pe tema schimbărilor aduse legislației muncii și a provocărilor pe care le implică aceste modificări în țările din Europa Centrală și de Est – România, Cehia și Ungaria, în cadrul panelului dedicat României.

2.2. Alte dimensiuni ale acquis-ului comunitar, transpunerea și implementarea lor în legislația românească

Am acceptat provocări în domeniul cercetării științifice și în alte arii ale dreptului. În cadrul unor proiecte de cercetare derulate pentru Comisia Europeană am redactat în calitate de expert pentru România, membru al echipelor de proiect, „*Studii de conformitate privind măsurile de implementare luate de Statele Membre pentru transpunerea în sistemul juridic național a instrumentelor comunitare din domeniul cetățeniei Uniunii*”, „*Studii de conformitate privind măsurile luate de Statele Membre pentru transpunerea Directivelor din domeniul mediului înconjurător*”, etc.

SECȚIUNEA II – Coordonarea echipelor de proiect și mentorat

Dezvoltarea carierei mele pe două planuri, atât ca teoretician și cercetător în domeniul dreptului, cât și ca practicant în drept în calitate de avocat, mi-a permis dezvoltarea în mod extensiv a abilităților de formare și îndrumare a studenților în procesul de învățare și cercetare, precum și a tinerilor juriști aflați la început de carieră.

1. Îndrumarea studenților și masteranzilor

A. Activități didactice - Pe durata întregii mele cariere universitare am predat cursurile și am organizat seminariile într-o manieră interactivă, cu multe aplicații practice. Am avut în vedere dezvoltarea aptitudinilor studenților și masteranzilor pentru munca în echipă, pentru colaborare și organizarea activității în cadrul unor proiecte care implică lucrul în echipă.

B. Elaborarea de materiale de curs - De-a lungul carierei mele didactice am elaborat un număr mare de materiale de studiu care au constituit sprijin pentru studenți și masteranzi în pregătirea seminariilor și a examenelor la disciplinele Dreptul muncii, Dreptul securității sociale, Jurisdicția muncii, Relații de muncă în Uniunea Europeană, etc. De asemenea, este relevantă și elaborarea unui material de curs de „Dreptul muncii” *în limba engleză* pentru studenții din cadrul programului de masterat „Cultura și Limbajul Organizațiilor Europene – CLOE” de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București.

C. Alte activități de îndrumare - Începând din anul 2004 și până în prezent am condus numeroase *lucrări de licență, lucrări de disertație*, precum și lucrări prezentate de studenți în sesiunile de comunicări științifice ale studenților și masteranzilor, iar în anii 2004, 2006 și 2008 am organizat *procese simulate*.

În prezent fac parte din *comisia de îndrumare* a doctoranzilor care desfășoară activități de cercetare științifică în domeniul dreptului muncii în cadrul studiilor doctorale.

2. Îndrumarea tinerilor cercetători și practicieni

Începând din anul 2007, când m-am alăturat societății de avocatură Nestor Nestor Diculescu Kingston Petersen (NNDKP) în care activez și în prezent, am contribuit la dezvoltarea unei practici specializate de dreptul muncii și la alcătuirea unei echipe dedicată exclusiv practicii de dreptul muncii în cadrul acestei societăți.

A. Îndrumarea stagiarelor - Cea mai mare parte a avocaților care au fost cooptați în echipa pe care o coordonez în cadrul NNDKP și-au început activitatea în calitate de avocați stagiați, iar formarea lor prin intermediul activităților de mentorat pe care le-am derulat pe parcursul ultimilor 10 ani de activitate în cadrul NNDKP a reprezentat un pas esențial în dezvoltarea echipei de astăzi.

B. Îndrumarea studenților în cadrul programelor de practică - Începând din 2009 și până în prezent am coordonat, în fiecare an, activitatea studenților care au efectuat practica în echipa specializată în domeniul dreptului muncii a NNDKP în cadrul programelor de practică studentească „Școala de vară” și „Școala de toamnă”.

C. Coordonarea echipelor de proiect - În cadrul NNDKP am coordonat echipele de proiect într-un număr foarte mare de proiecte, atât din domeniul consultanței juridice, cât și al litigiilor.

SECȚIUNEA III – Planuri de evoluție și dezvoltare a carierei profesionale, științifice și academice

Îmi voi continua parcursul profesional *îmbinând activitatea didactică și de cercetare cu activitatea practică*, identificând astfel direcțiile în care să îmi îndrept demersurile în calitate de cadru didactic și cercetător, precum și nevoile de reglementare, de interpretare și de cercetare pe care realitățile relațiilor de muncă și legislația în vigoare le impun.

Consider că experiența dobândită pe parcursul a 20 de ani de activitate creează premisele pentru o contribuție valoroasă în pregătirea viitorilor studenți, masteranzi și doctoranzi, a viitorilor cercetători, precum și a viitorilor practicieni în domeniul dreptului muncii și al securității sociale.

1. Elaborarea și publicarea unor lucrări de specialitate

Unul dintre principalele domenii ale proiectelor mele de viitor îl reprezintă continuarea activităților de elaborare a unor lucrări științifice de calitate: cursuri, caiete de seminar, precum și alte materiale didactice, monografii, articole pe diverse teme de interes pentru practică și note de jurisprudență.

De asemenea, intenționez să implic o parte dintre colaboratorii mei în redactarea unor articole științifice pe diverse teme din domeniul dreptului muncii pe care le-am abordat împreună în practică.

2. Cercetarea științifică

În activitatea viitoare de cercetare științifică voi avea în vedere următoarele: coordonarea și participarea la proiecte de cercetare, participarea la conferințe, mese rotunde, dezbateri, sesiuni de comunicări științifice, consolidarea relațiilor cu Societatea Internațională de Dreptul Muncii și Securitate Socială, organizarea unor întâlniri regulate între cercetători, practicieni, studenți, masteranzi, doctoranzi, precum și a unor conferințe de dreptul muncii în cadrul Facultății de Drept a Universității din București.

Intenționez ca în proiecte de anvergură să implic diverși specialiști pentru a forma echipa cea mai potrivită în vederea atingerii obiectivelor proiectelor respective.

3. Activitatea didactică

Îmi propun să desfășor activitățile didactice de predare și seminarizare în același mod în care le-am desfășurat până în prezent, prin susținerea cursurilor și organizarea seminariilor prin folosirea unor metode interactive, organiza unor procese simulate, etc.

Voi dezvolta colaborările cu studenții, masteranzii și doctoranzii prin implicarea lor în activități practice de interes.

4. Activități de îndrumare, coordonare a echipelor de proiect și mentorat

Voi continua desfășurarea activităților de îndrumare academică a studenților și masteranzilor, în formarea lor ca viitori profesioniști ai dreptului, în ceea ce privește studiul legislației și doctrinei relevante, al jurisprudenței și în privința metodelor de cercetare, precum și activitățile de coordonare a echipelor de cercetare juridică, de formare a tinerilor avocați, de îndrumare a studenților în practică și de mentorat în ce privește cariera tinerilor practicieni și formarea viitorilor profesioniști ai dreptului.

*

* *

Prin toată această activitate desfășurată până în prezent consider că am demonstrat competențele și abilitățile care susțin depunerea dosarului meu pentru obținerea abilitării în domeniul de studii universitare de doctorat Drept, specializarea Dreptul muncii și securității sociale, pentru a putea contribui la îndrumarea doctoranzilor în demersurile lor de cercetare și de redactare a lucrărilor științifice, inclusiv a tezelor de doctorat.

Apreciez că această combinație între teoria și practica din același domeniu de drept ce caracterizează întreaga mea activitate este benefică pentru activitatea academică, inclusiv pentru cea de îndrumare a tinerilor cercetători, pe care o îmbogățește cu viziunea practicii, dând posibilitatea cadrului didactic să realizeze activitățile academice cu o perspectivă practică foarte pronunțată și actuală și să-i pregătească pe viitorii practicieni, să-i sprijine în formarea deprinderilor și abilităților, ținând cont de nevoile practicii.

Consider că pot contribui cu succes la formarea unor specialiști în domeniul dreptului muncii și securității sociale, împărțând doctoranzilor din cunoștințele mele profesionale și din experiența de cercetare, profesională, didactică și practică acumulată pe parcursul a 20 de ani de activitate în aceste domenii.